

Państwowa Uczelnia im. Stefana Batorego. Kolegium Społeczno-Ekonomiczne

PIOTR KLIMCZYK

ORCID: 0000-0002-3137-4211

pklimczyk@pusb.pl

Narracja tożsamościowa a zjawiska internetowe na przykładzie narracji doomerów

Narrative Identity and Internet Phenomena on the Example of Doomers' Narrative

PROPOZYCJA CYTOWANIA: Klimczyk, P. (2021). Narracja tożsamościowa a zjawiska internetowe na przykładzie narracji doomerów. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*, 34(3), 95–117. 10.17951/j.2021.34.3.95-117.

ABSTRAKT

Celem artykułu jest zaprezentowanie wyników badania jakościowego dotyczącego narracji związanych z przyjmowaniem tożsamości na bazie internetowego memu doomera. Ramę teoretyczną dla przedstawionego badania stanowią postulaty psychologii narracyjnej, głównie koncepcja tożsamości narracyjnej Dana P. McAdamsa. W myśl tej koncepcji tożsamość człowieka kształtowana jest poprzez narracje, które dotyczą jego życia, zatem aby odkryć, jaki człowiek jest, należy poznać historie, które snuje na swój temat. W zaprezentowanym badaniu udział wzięły 82 osoby w wieku od 14 do 31 lat ($M = 19$; $SD = 3,71$). Najwięcej badanych pochodziło z Polski (26,58%) i Stanów Zjednoczonych (24%). Do badania wykorzystano kwestionariusz zbudowany z pytań otwartych, dzięki czemu uzyskane dane mają charakter narracji. Analiza uzyskanego materiału odbyła się w oparciu o zasady metody hermeneutycznej zaproponowanej przez Magdalenę Żurko oraz metody analizy hermeneutycznej Ewy Kruchowskiej. Z przytoczonych danych wynika, że osoba utożsamiająca się z doomerem to osoba o pesymistycznym poglądzie na współczesny świat, ludzi i życie. W historii badanych pojawiały się momenty krytyczne, które zaważyły na przyjęciu tej tożsamości, np. utrata bliskich lub niepowodzenia życiowe.

Słowa kluczowe: narracja tożsamościowa; mem; narracje; badania jakościowe; psychologia narracyjna

WPROWADZENIE

Na przestrzeni ostatnich dekad nauki społeczne, w tym psychologia, stały przed wyzwaniem opisu rzeczywistości, która ma ogromny wpływ na funkcjonowanie i życie współczesnych ludzi, ale jej badanie bywa problematyczne w przypadku klasycznych metod. Przestrzeń internetowa zdominowała zarówno dzisiejsze myślenie dotyczące swobodnej komunikacji oraz sposobu konsumowania kultury i rozrywki, jak i organizację przedsiębiorstw i ich reklamę. Z tego powodu zainteresowania badaczy coraz bardziej skupiają się na fenomenach obserwowanych w przestrzeni wirtualnej oraz na relacji tej przestrzeni z jej użytkownikami (por. Ogonowska, 2018a, 2018b).

Relacja między przestrzenią internetową a tożsamością człowieka jest ciekawym, ale wciąż słabo zbadanym zjawiskiem, chociaż problematyka związana z budowaniem poczucia tożsamości cieszy się dużym zainteresowaniem badaczy (por. Marcia, 1966, 1980, 2002; Luyckx i in., 2007; Jespersen, Kroger, Martinussen, 2013; Erikson, 2014). Niektórzy, jak np. Wouter M. Steijn (2014), traktują przestrzeń wirtualną jako inną płaszczyznę, na kanwie której dzieje się ta sama dynamika relacji oraz powstaje potrzeba wypełniania zadań rozwojowych takich jak budowanie tożsamości. Jedne z pierwszych przejawów możliwości kształtowania tożsamości, we wspomnianej płaszczyźnie, wykazała Angela Thomas (2000), która zbadała interakcje pomiędzy dziećmi i adolescentami w specjalnych chatach internetowych. Jak zaobserwowała, użytkownicy mogli dowolnie dostosowywać swoje zachowanie (np. mogli być bardziej asertywni) w zależności od osób, z którymi przebywali w danym chatroomie. Wraz z rozwojem kultury internetowej i powstawaniem mediów społecznościowych możliwości kreowania tożsamości również ulegały zmianie. Pojawiły się impulsy ukazywania siebie w nieprawdziwym świetle (Gil-Or, Levi-Belz, Turel, 2015), ale potrzeba ta nie zawsze dotyczy przedstawiania nieprawdziwych informacji. Czasami młodzi użytkownicy mediów społecznościowych ukrywają w ten sposób przymioty (takie jak status materialny rodziny), które mogłyby w oczach rówieśników umniejszać ich atrakcyjność (Trusewicz-Pasikowska, 2018). Nie bez znaczenia pozostaje tu samo medium internetowe wykorzystywane do przedstawiania siebie – w przypadku blogów użytkownicy czują, że mogą być bardziej szczerzy, a w przypadku mediów społecznościowych zdają sobie sprawę z tego, że muszą przedstawić się od jak najlepszej strony (Glińska, 2017). Badacze zwracają uwagę na to, że media społecznościowe mogą stanowić ryzyko dla zdrowia psychicznego ich użytkowników, stąd zaproponowany przez Gwenn S. O’Keefe i Kathleen Clarke-Pearson (2011) termin „facebookowa depresja” (*Facebook depression*). W późniejszych badaniach (zob. Pantic i in., 2012) podkreślano, że związek istnieje, ale aby wyciągnąć bardziej koherentne wnioski na ten temat, trzeba przeprowadzić więcej badań skupiających się na przyczynowości, a nie na poszukiwaniu korelacji.

Badanie opisane w niniejszym opracowaniu miało na celu próbę odpowiedzi na pytanie dotyczące budowania swojej tożsamości na bazie zjawisk, które powstają w przestrzeni internetowej. W tym przypadku dotyczyło to pewnej grupy osób, które deklarują identyfikowanie się z doomerem. I chociaż przesłanka W.M. Steijna jest ważna dla problematyki niniejszej pracy, z racji specyfiki ekologicznej badanego zjawiska zdecydowano się na podejście narracyjne jako tło teoretyczne.

DOOMER JAKO PRZYKŁAD MEMU

Wprowadzenie do dyskursu naukowego pojęcia memu przypisuje się Richardowi Dawkinsowi (2007), który w książce *Samolubny gen* określił tym terminem replikator jednostki przekazu kulturowego, a jako przykłady podał m.in. melodie, idee czy obiegowe zwroty. Rozprzestrzenianie się memu autor ten tłumaczy poprzez mechanizm szeroko rozumianego naśladownictwa. Za przykład służy tutaj naukowiec, który po przeczytaniu ciekawego pomysłu przekazuje go dalej kolegom i studentom. Na podobnej zasadzie odbywa się rozprzestrzenianie memu internetowego – ktoś rozbawiony danym memem przesyła go znajomej osobie za pośrednictwem mediów społecznościowych.

Mem, w sensie potocznym, Patrick Davidson (2012, s. 122) zdefiniował jako jednostkę przekazu kulturowego (przeważnie kawał, który swój wpływ rozciąga za pośrednictwem komunikacji internetowej), zaznaczając przy tym jednak, że nie wszystkie memy mają formę żartów. Ponadto zauważył, że obecnie pojęcie to ma kolokwialne znaczenie (jego opisy można znaleźć na takich stronach jak *Wikipedia* czy *Know Your Meme*) i zostało zaadaptowane na potrzeby świata pozanaukowego. Memami, w pierwotnym znaczeniu, zajmuje się memetyka – nauka badająca teoretyczne i empiryczne procesy replikacji, rozprzestrzeniania się i ewolucji memów (por. Finkelstein, 2008; Boroch, 2019).

Przykładem memu internetowego jest doomer, który wywodzi się z innego memu – wojaka (Brown, 2013).

Rysunek 1. Wojak

Źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Wojak_cropped.jpg (dostęp: 10.09.2021).

Po raz pierwszy mem ten został użyty przez polskiego użytkownika na angielskojęzycznej części niemieckiego imageboardu (jest to rodzaj forum internetowego, polegającego głównie na wymianie obrazków) *Krautchan*. W niedługim czasie rozprzestrzenił się on na inne fora, w tym na jedno z najbardziej znanych forów typu imageboard – *4chan*. Miał on ogromny wpływ na rozwój szeroko pojętej kultury internetowej. Większość pierwszych memów internetowych powstało na *4chanie*. Anonimowość, którą dawało to forum swoim użytkownikom, z jednej strony zapewniła możliwość szczerego wyrażania własnych obaw, lęków i chęci bycia częścią większej społeczności, z drugiej strony użytkownicy *4chana* znani są z ataków na celebrytów, manipulowania rankingami (sprawa rankingu „Times’a” z 2009 r.) i ataków hakerskich. Użytkownicy *4chana* czują się częścią społeczności, szczególnie zaś użytkownicy działu /b/ (tj. *random*, dowolny), którzy używają własnych zwrotów w postach oraz symboli do opisu stanów psychicznych (np. TFW, czyli *that feel when*, „to uczucie, kiedy”), a także identyfikują stałych użytkowników pytaniami o ważne wydarzenia z historii forum.

Wojak jako mem jest symbolem służącym do opisu aktualnie przeżywanych uczuć, głównie smutku, melancholii, żalu. Często przedstawiany jest w zestawieniu z konkretnym wydarzeniem, które spowodowało takie odczucia, np. wspomnienie bycia w związku lub wspomnienie dzieciństwa, które było pozbawione obowiązków i smutków. Uaktywnia on u danej osoby specyficzny sposób myślenia czy też refleksji nad swoim życiem, skłania do rozmyślań nad wydarzeniami z przeszłości.

Rysunek 2. Doomer

Źródło: <https://knowyourmeme.com/memes/doomer> (dostęp: 10.09.2021).

Doomer wydaje się bardzo podobny w założeniach do swojego pierwotnego formatu, rozszerza jednak swój smutek na szerszy kontekst, tj. na problemy związane z życiem w XXI w., nihilizm i brak perspektyw, problemy związane z użytkownikami. Jest też bardziej rozbudowanym symbolem: papieros, czarne ubranie, głowa zakryta czarną czapką. Udzielając się na forach i w mediach społecznościowych, doomerzy często upodabniają się z wyglądu do archetypowego doomera, dając w ten sposób wyraz przynależności do grupy, utożsamiając się z nią.

Jednym z najczęściej wyświetlanych kanałów dotyczących m.in. doomerów jest *Prince of Zimbabwe*, który obecnie posiada ponad 233 tys. subskrybentów. Autor zamieszcza tu animowane filmy obrazujące typowy dzień doomera: brak przyjemności we wszystkim, co robi; wspomnienia na temat dawnych, lepszych czasów lub wyobrażanie sobie alternatywnej wersji swojego życia, w którym najczęściej jest z kimś w związku i cieszy się życiem. Często przedstawiany jest również jako pracujący w miejscu bez przyszłości, niecieszący się ze swojej pracy, z której wraca do domu tylko po to, aby obejrzeć telewizję lub korzystać z komputera do późnych godzin. Już same animacje stanowią pewną formę narracji; są próbą uśrednienia tego, co łączy każdego człowieka utożsamiającego się z doomerem.

Wydaje się, że w dzisiejszym świecie, pozbawionym wielkich narracji opisywanych przez Jean-François Lyotarda (1997, za: Straś-Romanowska, 2010), tego rodzaju memy mogą stanowić jej substytut. W szerokim znaczeniu termin wielkiej narracji oznacza tekst kultury, którego podstawową funkcją jest usensownienie obrazu świata. Dla kogoś, kto utożsamia się z doomerem, funkcja ta może być spełniona poprzez osobiste przypuszczenia, filozofię życia czy poglądy wzmacniane przez innych doomerów, które dzięki temu uzyskują status prawdy. Mała narracja, tj. narracja osobista, będąca stanem ducha osoby, subiektywnym obrazem doświadczeń życiowych (Straś-Romanowska, 2010), pozostaje pod wpływem wielkiej narracji, która pełni dla niej funkcję tożsamościową.

NARRACJA I TOŻSAMOŚĆ NARRACYJNA

Jak podkreśla Jerzy Trzebiński (2008), pojęcie narracji w psychologii i naukach pokrewnych nie jest jednolite. Zjawisko narracyjności jest bardzo różnorodne, a wyrazem tego jest wielość przypisywanych mu znaczeń, a także nurtów teoretycznych zajmujących się narracją oraz różne podejścia metodologiczne. Do badania jednego z czterech kontekstów pojęcia narracji wykorzystuje się narracyjną metodę badania psychologicznego. W takim badaniu prosi się badanego o opowiedzenie historii, niekoniecznie realnej, z reguły dotyczącej własnego życia – całości lub wybranego na potrzeby badania fragmentu. Są tu istotne nie tylko fakty i wydarzenia, lecz również sądy ogólne i oceny osoby badanej. Dla badacza istotny jest sposób wartościowania i interpretowania swojej historii przez badanego; niekiedy na podstawie opowiadanych historii stara się on dokonać rekonstrukcji ogólnych przekonań na temat świata

i własnego życia osoby badanej. Badacz otrzymuje zatem historię życia, o której Piotr Oleś (2008) pisze, że wyraża osobistą interpretację zdarzeń, motywy, uczucia i dążenia człowieka, a w całym tym procesie badany posługuje się myśleniem nazwanym przez Jerome'a Brunera (1992, za: Trzebiński, 2008) procesem narracyjnym.

Tożsamość narracyjna traktowana jest jako nadrzędna struktura semantyczna, która organizuje wybrane elementy w biografii człowieka, tworząc wielowątkową, spójną narrację autobiograficzną (por. Trzebiński, 2002; Oleś, 2013). Na rzeczywistość nakładana jest struktura narracyjna utrzymująca wydarzenia w porządku czasoprzestrzennym, w którym człowiek postrzega siebie i innych jako bohaterów przeżywanych historii (Baszczak, 2011). Jak podkreśla P. Oleś (2008), z różnych okresów rozwojowych pochodzą:

- temat, który wyraża dynamikę i wzajemne relacje motywów siły/władzy oraz intymności/miłości,
- opracowanie tożsamości w postaci historii życia, określonej interpretacji osobistej, w tym odpowiedź na pytania: Kim jestem? Co jest dla mnie ważne?, zadane w określonym kontekście psychospołecznym i ideologicznym,
- *imago*, czyli postać lub postaci, które reprezentują upragniony wzorzec życia dorosłego,
- skrypt generatywny i rozbudowana, poszerzona tożsamość narracyjna, powstała na skutek przemian wieku średniego,
- bilans i integracja osobistej historii z perspektywy spełnionego albo niespełnionego życia.

Wszystkie te elementy składają się na wielowątkową historię życia, która pełni funkcję integrującą wobec różnorodności przeżyć ludzkiego życia.

Według Dana P. McAdamsa (1995, 1996; McAdams, McLean, 2013) poprzez tożsamość narracyjną ludzie przekazują sobie i innym informacje o tym, kim są, jak to się stało, że tacy są oraz w którą stronę ich zdaniem potoczy się ich życie w przyszłości. Poprzez ciągle interakcje z innymi opowieści o osobistych doświadczeniach są przekazywane, edytowane, reinterretowane, opowiadane na nowo oraz poddawane wpływowi licznych czynników społecznych czy dyskursów. Wykorzystując ten mechanizm, osoba opowiadająca swoją historię stopniowo rozwija szerszą i bardziej zintegrowaną narrację o swojej tożsamości. Zależność ta pełni nie tylko funkcję tożsamościową, lecz także funkcję socjalizacyjną (McAdams, 1995, 1996). Opowiadając historię, człowiek może sugerować, że wydarzenie, które opisuje, jest ilustracją lub wyjaśnieniem konkretnej cechy osobowości, tendencji, postawionego celu czy też problemu, którego doświadcza lub schematu we własnym życiu. Tożsamość narracyjna jest więc konstruowana „tu i teraz” (Stemplewska-Żakowicz, 2002) ze względu na okoliczności, kontekst społeczny i zmienność przypisywanych sensów w perspektywie czasowej.

Historia życia nie musi być jedną, zwartą opowieścią, mogą ją bowiem tworzyć pomniejsze opowiadania (McAdams, 1995, 1996), często niezwiązane ze sobą

bezpośrednio, dotyczące konkretnego i ważnego wydarzenia. Poza tym może być związana tematycznie z pewnym ważnym obszarem lub wartością wyznawaną przez daną osobę. Człowiek selekcjonuje i wybiera konkretne wspomnienia, które stają się podstawą do tworzenia historii jego życia (McAdams, 2001). Istotny jest również kontekst życia człowieka, jego otoczenie psychospołeczne. Współczesny człowiek żyje w postmodernistycznym świecie (McAdams, 1996), który cechuje się płynnością i byciem niedookreślonym. Wymaga to od osoby spełniania wielu ról, które często są tylko tymczasowe. W takiej sytuacji człowiek szuka możliwości, które pozwalają na integrację różnych faktów z jego biografii w narracyjną całość (McAdams, 1996). Zdaniem Edwarda E. Sampsona (1989, za: McAdams, 1996) z tego powodu psychologia powinna wytworzyć nowy sposób spojrzenia na człowieka, ponieważ nie jest on już w pełni autonomiczny, jeśli chodzi o siebie; raczej jest splotem różnych sił i nacisków płynących z bycia połączonym poprzez nowe technologie z osobami z każdego miejsca na ziemi. Co ciekawe, słowa te zostały napisane na długo przed powstaniem internetu i mediów społecznościowych w takiej formie, w jakiej je obecnie znamy. Dzisiaj człowiek znajduje się pod jeszcze większymi naciskami, co przewidział z kolei Kenneth J. Gergen (1992, za: McAdams, 2001).

Elementy historii dominujących w danej kulturze można znaleźć w indywidualnych historiach człowieka (McAdams, 1996; Dryll, 2008). Można uznać, że w zależności od tego, w jakich narracjach osoba przebywa, mogą one mieć wpływ na kształtowanie jego własnej narracji. P.D. McAdams (1996) podkreśla, że poprzez narrację osoba może wzmacniać nieadaptacyjne mechanizmy – będąc konstruktorem psychospołecznym, może być wzmacniana przez podobne narracje innych osób w danej grupie. Historia życia kształtowana jest przez osobę, do której ona należy, jednakże interpretacja niektórych faktów może brać się z kultury, w której osoba żyje – w danej grupie znaczenie przypisywane danemu wydarzeniu (np. prześladowanie w okresie szkolnym) może odbiegać od jego rozumienia w innej grupie. P.D. McAdams wskazuje również, że istnieją motywy specyficzne wyłącznie dla danej, wyróżniającej się grupy (np. znani naukowcy, profesjonalni piłkarze), które pojawiają się w opowieściach jej członków i są przez nich współdzielone.

P.D. McAdams (1996) wyróżnił trzy okresy przypadające na rozwój tożsamości. Pierwszy z nich erę nazwał erą prenarracyjną (*prenarrative era*). W tym okresie niemowlę, dziecko i wcześni adolescenty zbierają materiał, z którego w przyszłości będą mogli stworzyć historię na temat swojego życia. Tożsamość nie stanowi tu jeszcze motywu występującego w ich opowiadaniach na swój temat, mimo to poprzez żywe doświadczenie przeżywanych faktów mogą one mieć znaczący wpływ na ich uwzględnienie w przyszłości. Kolejny okres to era narracyjna (*narrative era*). Rozpoczyna się on w okresie adolescencji lub wczesnej dorosłości, kiedy osoba zaczyna i kontynuuje, przez większość dorosłości, tworzenie narracji o sobie. Tworzy wówczas tzw. *imago*, przez które P.D. McAdams (2001) rozumie

personifikację istotnych trendów myślowych, motywacji czy celów. *Imago* staje się protagonistą danej opowieści. Okres ten jest bardzo istotny, ponieważ na dzieściolecie obejmujące czas od 15. do 25. roku życia człowieka przypada najwięcej faktów biograficznych typowanych przez ludzi jako ważne w całej narracji historii życia. Trzeci okres to era postnarracyjna (*postnarrative era*). Przypada ona na okres starości, kiedy po przeżyciu większości swoich dni człowiek może spojrzeć refleksyjnie na swoje życie; może albo ocenić je jako dobrze przeżyte, akceptując zakończenie swojej historii, albo odrzucić tę myśl ze świadomością, że nie można już nic w tej historii zmienić.

METODOLOGICZNE ZAŁOŻENIA BADAŃ WŁASNYCH

Celem przeprowadzonego badania było poznanie narracji osób deklarujących identyfikację z memem doomera oraz określenie, co to znaczy być doomerem. Z racji tego, że zjawisko to zaistniało w przestrzeni internetowej i z czasem zaczęło wychodzić poza sferę wirtualną, ważne było poznanie dynamiki tego procesu i jego wpływu na sposób, w jaki młodzi ludzie określają siebie, a także czy jest ono źródłem wartości, które wyznają oraz czy w historii życia tych osób znajdują się epizody składające się z elementów typowych dla grupowej narracji doomerskiej. W myśl koncepcji P.D. McAdamsa aby można było uznać ich jako dobrze wyróżniającą się grupę, takie elementy powinny być obecne.

W myśl przytoczonej koncepcji P.D. McAdamsa doomerowska tożsamość, przypuszczalnie, może być elementem mitu osobistego osób badanych utworzonego w toku kreowania się historii życia, w której mogło dojść do pewnych znaczących wydarzeń mających wpływ na jej kształtowanie.

W badaniu udział wzięły 82 osoby, które korzystały z doomerskich grup i stron w mediach społecznościowych, takich jak Facebook (*doomer zone; Doomer Art-posting: You Wish You Were This Gloomy*) i reddit (*r/doomer*), oraz oglądały filmy kierowane z muzyką dla doomerów na stronie YouTube (tytuły filmów: *wracasz do domu pociągiem z niesatysfakcjonującego kierunku studiów [polish doomer mix]; Russian Doomer Music vol. 3 [Superior]; Doomer playlist poland*). Grupy te i filmy wybrano ze względu na dużą liczebność użytkowników i wewnętrzną aktywność ich członków.

Nie wszystkie osoby udzieliły odpowiedzi na każde pytanie. W części dotyczącej danych demograficznych badani mieli możliwość własnoręcznego wpisania narodowości oraz nieheteronormatywnej płci. Biorąc pod uwagę zebrane dane, należy wskazać, że: 77 badanych podało swój wiek (zakres 14–31 lat; średnia wieku 20,15; $M = 19$; $SD = 3,71$); 81 badanych podało swoją płć – 72 płć męska (88,9%) i 9 płć żeńska (11,1%); 79 badanych podało swoją narodowość – większość stanowili Polacy (21 badanych; 26,58%), następnie zaś Amerykanie (19; 24%), a pozostali to Brazylijczycy (3; 3,79%), Niemcy (3; 3,79%), Finowie

(3; 3,79%), Kanadyjczycy (3; 3,79%), Meksykanie (2; 2,53%), Rumuni (2; 2,53%), Turcy (2; 2,53%), Czesi (2; 2,53%), Australijczycy (2; 2,53%) oraz pojedynczy badani (po 1; 1,26%), którzy wskazali narodowość: brytyjską, azjatycką/afrykańską, austriacką, belgijską, białoruską, angielską, estońską, europejską, filipińską, francuską, węgierską, hinduską, włoską, portugalską, rosyjską, południowo-afrykańską, szwedzką, walijską; 36 badanych (44,4%) jako miejsce zamieszkania wskazało miasto powyżej 100 tys. mieszkańców, 25 (30,9%) – miasto do 50 tys. mieszkańców, 12 (14,8%) – wieś, 8 (9,9%) – miasto od 50 tys. do 100 tys. mieszkańców.

Z 82 osób, które uczestniczyły w badaniu, 62 osoby (75,6%) określiły siebie jako dommera, 19 osób (23,2%) odpowiedziało, że nie zawsze identyfikują się z doomerem, a 1 osoba (1,2%) stwierdziła, że w ogóle nie identyfikuje się z doomerem.

Badanie odbyło się za pośrednictwem internetu. Kwestionariusz w języku polskim i angielskim, stworzony za pośrednictwem aplikacji Google Docs, został zamieszczony na wymienionych w poprzedniej części opracowania grupach funkcjonujących na portalach społecznościowych oraz opublikowano go jako komentarz pod filmami z muzyką dla doomerów na stronie YouTube z prośbą o wypełnienie. Udział w badaniu był dobrowolny.

Kwestionariusz poprzedzony był prośbą o jak najbardziej rozbudowane odpowiedzi i podejście do badania tak, jakby odbywało się na zasadzie wywiadu „twarzą w twarz”.

Pierwsza część kwestionariusza dotyczyła danych demograficznych: wieku, płci, narodowości i wielkości miejsca zamieszkania. Następnie badany udzielał odpowiedzi na poniższe pytania:

1. Czy identyfikujesz się ze stwierdzeniem: „Jestem doomerem”? (możliwość wybrania odpowiedzi „tak”, „nie” lub „nie zawsze”).
2. Jeśli zaznaczyłeś opcję „nie zawsze”, napisz dlaczego.
3. Co to znaczy być doomerem?
4. Jakie są wartości, które wyznaje doomer?
5. Jak stałeś się doomerem?
6. Jeśli miałbyś użyć tylko trzy słowa do opisania doomera, jakie byłyby to słowa?

Pierwsze pytanie dotyczyło deklaracji osoby badanej co do identyfikowania się ze stwierdzeniem: „Jestem doomerem”. Jest to często pojawiający się zwrot w wypowiedziach użytkowników doomerskich grup w mediach społecznościowych. Jak wspomniano, narracja tożsamościowa jest konstruowana w danym momencie i bywa wynikiem wielu procesów myślowych. Drugie pytanie odnosiło się do jednego z wariantów odpowiedzi na pytanie pierwsze, jednocześnie mogło doprowadzić w następnych pytaniach do uzyskania danych na temat tego, czy istnieją jakieś specyficzne warunki, w których dana osoba wykorzystuje pojęcie doomera do określania siebie. Pytania od trzeciego do piątego służyły do uzyskania informacji na temat istotnych elementów każdej narracji na temat tożsamości, w tym charakterystycznych cech tożsamości doomerskiej na podstawie krótkiego opisu osoby

badanej, wyznawanych przez nią wartości oraz powodów, które doprowadziły do skonstruowania takiej tożsamości (jaki wydarzenia wpłynęły na to, że w konstrukcie doomera dana osoba scalała swoje wspomnienia, doświadczenia i nadawane im sensy). Pytanie szóste miało na celu uzyskanie możliwych wspólnych elementów pojawiających się w grupowej narracji doomerskiej. Otwarty charakter pytań miał za zadanie spełniać funkcję bodźca narracyjnego (Pikul, Tokarz, 2011).

Analiza uzyskanych wypowiedzi została przeprowadzona według założeń hermeneutyki opisanych przez Magdalенę Żurko (2008), gdzie pierwszy etap stanowi przeczytanie wszystkich tekstów, aby uzyskać lepszy wgląd w świat znaczeń badanych; to swoiste wejście w tekst, którego efektem jest jego głębsze zrozumienie. Następnie wyodrębniono główne grupy tematów i ich podgrupy w oparciu o elementy metody interpretacji hermeneutycznej autorstwa Ewy Kruchowskiej (2010), a tym samym określono najważniejsze obszary semantyczne z odpowiedzi badanych.

WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

Po przeanalizowaniu odpowiedzi respondentów wytypowano powtarzające się tematy, które następnie przydzielono do głównych kategorii tematycznych. Do każdej z nich podano przykładową odpowiedź badanego w niezmienionej formie. Odpowiedzi w języku angielskim zostały na potrzeby niniejszego opracowania przetłumaczone.

Z wypowiedzi zestawionych w tabeli 1 wyłania się obraz doomera składający się z kilku części. Przede wszystkim osoba, która określa siebie w ten sposób, podziela negatywny pogląd na temat współczesnego człowieka. Uważa, że ludziom brakuje empatii, są owładnięci konsumpcjonizmem i nie są w stanie się zmienić. Doomer jest zatem gdzieś obok; jest obserwatorem, który nie ma na to wpływu, odcina się od tego. Do tego towarzyszy mu poczucie, że przyszłość nie niesie nic dobrego ani dla ogółu ludzi, ani dla niego samego – jest tylko beznadziejna praca, która będzie powodować przeciążenie.

Tabela 1. Wątki główne i subwątki w odpowiedziach na pytanie dotyczące identyfikowania się ze stwierdzeniem: „Jestem doomerem”

Wątek główny	Subwątki	Przykładowe odpowiedzi*
Obraz współczesnego człowieka	<ul style="list-style-type: none"> – ludzkość jako ogół: nieczuła, apatyczna, bez szans na zmianę, skazana na zagładę przez chciwość 	<ul style="list-style-type: none"> – „Wierzysz, że życie nie jest warte życia i wierzysz, że ludzkość jest skazana na zagładę przez konsumpcjonizm i chciwość, czujesz się pozostawiony z tyłu przez społeczeństwo, ponieważ nie chcesz brać udziału we współczesnym życiu składającego się z przepracowania tylko po to żeby przeżyć, prawdopodobnie byłeś samotny w dzieciństwie, nigdzie nie pasowałeś, masz depresję” (19.M.US.M50)
Filozofia życiowa	<ul style="list-style-type: none"> – nihilizm – buddyzm – egzystencjalizm 	<ul style="list-style-type: none"> – „Pesymizm, realizm, egzystencjalizm. Rozmyślanie nad rzeczami. Poczucie odrętwienia” (17.M.EN.W) – „Znaczy być apatycznym, pozbawionym nadziei i nieszczęśliwym pesymistą/nihilistą/absurdystą o defetystycznym nastawieniu który nie lubi swojego nudnego, samotnego, bolesnego i bezsensownego życia bez żadnej przyszłości” (22.M.PL.M50-100) – „Pesymizm, który wychodzi poza »patrz na pozytywy«. Widzisz, że jest dużo mniej dobra na świecie niż chciałbyś aby było. Wiesz, że ty jako przyjaciel lub cokolwiek takiego jesteś wymienialny. Już nie żyjesz. Egzystujesz, idziesz drogą w stronę grobu tak jak wszyscy” (24.M.US.M50)
Przeżywane emocje, nastroje, myśli	<ul style="list-style-type: none"> – zrezygnowanie z życia – kondycja psychiczna – bycie świadomym – osamotnienie – poczucie braku sensu, nadziei, przyszłości 	<ul style="list-style-type: none"> – „Wynik trudnego dzieciństwa, emocjonalnego opuszczenia w okresie dorastania. Poczucie bycia wyizolowanym społecznie przez całe życie z poczuciem pustki, które próbujesz ciągle wypełnić. Jednak za każdym razem twoje próby ją powiększają. Brak wiary w szczęśliwą przyszłość” (16.M.AUS.M100+) – „Doomer to ktoś kto zagłębia się w depresji przez wiele lat, staje się nihilistyczny, dręczony przez irracjonalne lęki i pytanie: A co gdyby? – powtarzane każdej nocy” (23.M.PO.W) – „Być doomerem oznacza być osobą przed lub po 20. roku życia, która w przeciwieństwie do rówieśników nie posiada bogatego życia społecznego, co jest jednym z potencjalnych powodów depresji na którą cierpi, innymi przykładami mogą być np: zerowy kontakt z płcią przeciwną który wcale nie miał miejsca lub miał dawno, niepokój spowodowany natłokiem informacji niosących złe nowiny. doomerem nie powinna określać się osoba która »miała ostatnio nieprzyjemną sytuację a tak to wszystko OK«, a zdecydowanie bardziej osoba która przeżywa praktycznie same nieszczęścia przez miesiące lub lata” (19.M.PL.W)

Wątek główny	Subwątki	Przykładowe odpowiedzi*
Zachowania ryzykowne	<ul style="list-style-type: none"> – alkohol – narkotyki 	<ul style="list-style-type: none"> – „Dla mnie jest utraceniem całej nadziei w życiu, zapijanie, palenie i antydepresanty aby przytrzymać mnie przy życiu... Tak szczerze to cokolwiek coby wypełniły pustkę... Pewnie paliłbym zielsko gdyby było legalne w moim kraju i nie było tak trudno dostępne” (21.M.CZ.W) – „To prawdziwa kultura. Słuchanie rosyjskiej muzyki, smutnej muzyki prowadząc stary samochód, paląc i pijąc” (16.M.FR.M50)
Falszywy obraz świata – widzenie go takim, jakim jest naprawdę	<ul style="list-style-type: none"> – bez nadziei – bez szans na zmianę – skazany na zagładę – marzenia z dzieciństwa jako element budowania iluzji przyszłości 	<ul style="list-style-type: none"> – „To znaczy być świadomym otaczającej nas rzeczywistości i pesymistyczne podejście. To znaczy mieć zniszczone marzenia i nadzieje których nas nauczono w dzieciństwie” (23.M.PL.M100+) – „Uświadomiłeś sobie fakt wrodzonego bezsensu życia człowieka i tego, że ludzkość jest na drodze do autodestrukcji. Wiele obietnic XX w. okazały się być nieprawdziwe, wartości nauczane przez współczesne, postępowe społeczeństwo są puste w najlepszym razie. Być doorem to być pesymistą i nihilistą, w sensie filozoficznym, pozbawionym pozytywnej perspektywy Buddyzmu i egzystencjalizmu” (31.M.US.M50-100) – „Pozbyciu się pewnych złudzeń na temat społeczeństwa, zderzenie się z okropną rzeczywistością tego jak nasz system działa, jak dużo powodu przemocy na świecie. Za każdy luksus, który posiadam 100 ludzi żyje w nędzy. Zdanie sobie sprawy z faktu, że rzeczy, które sprawiają nam przyjemność w zasadzie powodują dużo złego. Postrzegasz swoją egzystencję jako »złudzenie szczęścia«” (22.M.GE.M50)

* pisownia oryginalna, tłumaczenie własne.

Uwaga: w nawiasach umieszczono oznaczenie badanego według wzoru a.b.c.d, gdzie: a – wiek; b – płeć; c – narodowość: PL – Polska, ME – Meksyk, US – Stany Zjednoczone, AUS – Australia, PO – Portugalia, GE – Niemcy, EN – Anglia, CZ – Czechy, FR – Francja; d – miejsce zamieszkania: M100+ – miasto powyżej 100 tys. mieszkańców, M50-100 – miasto powyżej 50 tys. mieszkańców do 100 tys. mieszkańców, M50 – miasto do 50 tys. mieszkańców, W – wieś.

Źródło: opracowanie własne.

Wielu badanych wskazało również na odczuwane emocje i myśli, które im towarzyszą. Dotyczyły one rezygnacji z życia, poddania się, przeżywanych trudności dotyczących zdrowia psychicznego, jak depresja, brak perspektyw, apatyczność, ale też prób zapełniania pustki, które jednak nie przynoszą zamierzonego skutku. Niektóre odpowiedzi sugerują poczucie bycia świadomym tego, jaka jest faktyczna natura świata – tego, że jest się nieistotnym w ogromie rzeczy i należy zaakceptować to, że wszystko (łącznie z nami) jest nietrwałe.

Doomer jest obserwatorem krytycznie analizującym świat, dzięki czemu staje się świadomy tego, jaki świat jest naprawdę. Dzieciństwo to jedno ze źródeł kłamstw, których jesteśmy nauczani na temat życia. Tak naprawdę nic nie ma sensu, a świat zmierza ku zagładzie. System, w którym żyjemy, jest przyczyną bólu i cierpienia, której doomer nie chce zaakceptować, ale zarazem nie może nic zmienić. Z czasem przyzwyczajają się i stara się przeżyć w bezsensie.

W niektórych wypowiedziach znajdują się elementy systemów filozoficznych: nihilizmu, buddyźmu, egzystencjalizmu. Mimo różnic systemy te łączy perspektywa cierpienia. Należy dodać, że niektórzy respondenci próbują radzić sobie z beznadzieją życia, korzystając z substancji psychoaktywnych i alkoholu.

Tabela 2. Wartości wyznawane przez doomerów

Wartości	Przykładowe odpowiedzi*
Brak wartości spowodowany sytuacją życiową	<p>– „Myślę, że kiedy naprawdę zostajesz doomerem stajesz się tak pogrążony w depresji, że tracisz wartości i jesteś tylko pustą skorupą” (17.M.RU.M100+)</p> <p>– „Nie mam już żadnych wartości” (17.M.US.M100+)</p> <p>– „Staram się sprawić aby innym było w życiu lżej i być empatycznym. Generalnie dać to czego brakuje w świecie. Nie mam żadnych wartości tak naprawdę, może poza miłością” (18.M.PL.M50)</p>
Niezaależność i swoboda	<p>– „Dla mnie osobiście to wolność, a także swoboda w postrzeganiu świata” (23.M.PL. M50)</p> <p>– „Nie ma bogów, nie ma panów” (17.M.SA.M50)</p>
Brak nadziei i chęci do życia	<p>– „Wartości? Jestem tu przez moją rodzinę i nawet to nie zatrzymało mnie przed próbą odebrania sobie życia... Nie wiem czy to wlicza się w bycie doomerem, ale z drugiej strony to się stało, kiedy zdałem sobie sprawę, że życie nie ma znaczenia, wszystkie prace są pozbawione sensu, to jest po prostu zarobienie paru dolców żeby kupić coś co da ci tymczasowy strzał dopaminy” (21.M.CZ.W)</p> <p>– „Brak nadziei, brak woli życia (jednakże niekoniecznie chęć śmierci), apatia” (M.23.RU.M100+)</p>
Elementy filozofii: pesymizm, nihilizm, mizantropia, antynatalizm	<p>– „Wierzą, że każdy socjoekonomiczny system jest skazany na porażkę, »miłość« nie istnieje i ten termin jest podmieniany na »zainteresowanie«, życie jest idealną formą tortury itd.” (19.M.BR.M100+)</p> <p>– „Nihilizm, pesymizm, mizantropia, antynatalizm. Nikomu nie ufaj i dbaj tylko o siebie” (19.M.US.M50)</p> <p>– „Myślę, że pod grozą, złością i samotnością kryją się te same wartości jak reszty ludzkości, ale z dużym rozczarowaniem, że te wartości nie są osiągalne albo są rzadkie w najlepszym razie. Wielu doomerów chce miłości, afektu, czuć się docenionym, mieć poczucie celu, autonomii etc. Jednak jest trudniej i trudniej osiągnąć te rzeczy. Koniec końców te wartości zaczynają wydawać się próżne i bezcelowe w zestawieniu z nieuniknionym kataklizmem klimatycznym, społecznymi niepokojami, masowymi nierównościami i tego typu rzeczami. Tak jak punkowie, doomerzy są świadomi, że sami się wjebaliśmy jako gatunek, ale obecna era ma dane aby poprzeć to stwierdzenie” (31.M.US.M50-100)</p>

Wartości	Przykładowe odpowiedzi*
Niemówność zmiany	– „Doomerzy wierzą w to, że korupcja rządu, apatia ludzi i strukturalna opresja są nie do naprawienia” (17.M.PL.W) – „Główne założenia nihilizmu, z reguły, ale mogą się różnić od czasu do czasu z powodu różnych czynników takich jak narodowość i okoliczności. Jednakże prawie wszyscy doomerzy nie wierzą w sensowną zmianę” (18.M.US.M100+)
Pogarda dla współczesności	– „Przekonania doomerów bardzo się różnią. Ale ostatecznie sprowadzają się do pogardy dla współczesnego świata. Przez to, że współczesny świat jest sztuczny i komercyjny, doomer może rozwinąć w sobie niechęć do kapitalizmu i tęsknotę do bardziej tradycyjnego świata” (17.M.FIN.M50)
Spółeczność doomerów	– „Tak ogólnie jako społeczność to nie wiem. Osobiście to może wolność, przyjemność i bezpieczeństwo” (22.M.PL.M50-100) – „To paradoks, ale doomerzy w sercu chcą tylko światła. Moim zdaniem nie tylko zbierają komentarze pod teledyskami i wzajemnie się rozweselają” (25.M.RU.M100+)
Niejednorodność wyznawanych wartości	– „Doomerzy nie wierzą kolektywie w ustalone ogólnie wartości” (19.M.SWE.M100+) – „Myślę, że nie ma oficjalnej odpowiedzi na to pytanie. Moje wartości to takie, że dajesz mi robić to co robię, a ja pozwolę ci robić to co robisz, tylko mi nie przeszkadzaj, nie bardzo mnie obchodzisz” (18.M._.M50)

* pisownia oryginalna, tłumaczenie własne.

Uwaga: w nawiasach umieszczono oznaczenie badanego według wzoru a.b.c.d, gdzie: a – wiek; b – płeć; c – narodowość: RU – Rumunia, PL – Polska, US – Stany Zjednoczone, BR – Brazylia, CZ – Czechy, SA – Południowa Afryka, FIN – Finlandia, SWE – Szwecja, EN – Anglia, _ – nie podano; d – miejsce zamieszkania: M100+ – miasto powyżej 100 tys. mieszkańców, M50-100 – miasto powyżej 50 tys. mieszkańców do 100 tys. mieszkańców, M50 – miasto do 50 tys. mieszkańców, W – wieś.

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie wybranych odpowiedzi osób badanych wartości można również pogrupować następująco:

- 1) brak wartości – prawdopodobnie spowodowany negatywnym obrazem rzeczywistości i/lub problemami natury psychologicznej,
- 2) niejednorodność wyznawanych wartości – część badanych podkreśliła, że doomerzy nie posiadają sztywnych, ustalonych zasad przestrzeganych przez wszystkich,
- 3) wartości o charakterze pozytywnym – bycie niezależnym w świecie, który nie narzuca ogólnego celu istnienia, poczucie bycia częścią społeczności,
- 4) wartości o charakterze negatywnym – nihilizm, pesymizm, mizantropia, antynatalizm, brak nadziei i chęci do życia, pogarda dla współczesności, niemożność zmiany.

Ponadto w odpowiedziach, które świadczą o wyznawanych wartościach, można znaleźć funkcje, jakie pełnią one dla badanych. Na przykład niezależność może pełnić funkcję emancypacyjną („nie ma bogów, nie ma panów”), a negatywny

stosunek do świata pełni funkcję sensotwórczą (świat jest zły dlatego, że ludzie są apatyczni i zawładnięci przez konsumpcjonizm).

Analizując odpowiedzi dotyczące tego, w jaki sposób osoba badana stała się doomerem (tabela 3), wyszczególniono społeczeństwo jako jedną z przyczyn. Niektórzy badani w okresie szkolnym byli prześladowani przez rówieśników, inni zaś czują się odrzuceni przez społeczeństwo, nie potrafią nawiązać prawdziwej relacji. Tutaj też pojawia się wspomniany już motyw obserwatora – kierunek, w którym zmierza społeczeństwo, przygnębia doomera coraz bardziej.

Tabela 3. Wątki główne i subwątki w odpowiedzi na pytanie dotyczące tego, w jaki sposób badany stał się doomerem

Wątek główny	Subwątki	Przykładowe odpowiedzi*
Strata	<ul style="list-style-type: none"> – członków rodziny – przyjaciół – pracy 	<ul style="list-style-type: none"> – „Strata wielu kolegów z czasów szkolnych. Bycie społecznie niezdatnym” (_M.GE.M50-100) – „Rodzice w wypadku samochodowym. Utrata pracy. Utrata przyjaciół” (27.M.BLG.M100+)
Egzystencjalizm	<ul style="list-style-type: none"> – uświadomienie sobie bezsensowności życia – kryzys egzystencjalny – poddanie się 	<ul style="list-style-type: none"> – „Zdałem sobie sprawę, że życie jest bez sensu i jak bardzo świat jest monotony” (19.M.SWE.M100+) – „To się tak jakoś stało. Pamiętam, kiedy będąc nastolatkiem chodziłem po osiedlu, na którym mieszkałem i pewnej nocy osłupiałem doznając banalności i bezcelowości podmiejskiego życia. Byłem zły na perspektywy dawane przez kapitalizm i tego, że będę musiał sprzedać swoje życie żeby przeżyć. Poprzez media i media społecznościowe widziałem ból i nierówności świata i czułem przepelniające mnie poczucie, że coś jest okropnie niewłaściwe (...)” (31.M.US.M50-100)
Spółeczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> – bullying – odrzucenie przez społeczeństwo – niesprawiedliwość społeczna – obraz współczesnego człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – „Po latach bullyingu, odrzucenia przez społeczeństwo i uzależnienia od narkotyków po prostu dałem sobie spokój z życiem” (19.M.ME.M100+) – „Teraz się dzieje tylko złego na świecie. Smutne jest to, że i w moim życiu nie dzieje się wcale lepiej. Czuję się odseparowany od rodziny, mam problemy z ufaniem przyjaciołom – nie mam już prawdziwych, emocjonalnych relacji. Zdanie sobie sprawy z tego jak wszyscy udają każdego dnia zrobiło ze mnie doomera” (22.M.GE.M50)
Rodzina	<ul style="list-style-type: none"> – brak lub przemocowy ojciec/ojczym – trudna sytuacja rodzinna 	<ul style="list-style-type: none"> – „Bullying jako dziecko w szkole, dorastałem w rozbitej rodzinie z problemami finansowymi, przemocowy ojczym” (29.M.FIN.M100+) – „Nigdy nie stałem się doomerem, czuję, że zawsze nim byłem. Pewnie ma to coś wspólnego z moim dzieciństwem, socjalizacja była dla mnie trudna, wychowywałem się bez ojca” (18.M.PL.M50) – „Świadomość braku sensu życia (otwartość umysłu),

Wątek główny	Subwątki	Przykładowe odpowiedzi*
		jednocześnie patrzeć na świat negatywnie ze swojej perspektywy – syna alkoholika w rozpadającej się rodzinie z małymi funduszami” (28.M.PL.M100+)
Zdrowie psychiczne	<ul style="list-style-type: none"> – depresja – myśli samobójcze – potrzeba wspólnoty – życiowe niepowodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> – „Mam depresję odkąd skończyłem 12 lat, zawsze więc byłem pesymistycznie nastawiony, był okres w którym miałem nadzieję na poprawę swojej sytuacji jednak zostało to zgniecione przez szarą rzeczywistość, praca, koszty utrzymania... Stałem się bardziej świadomy tego jak jesteśmy wyzyskiwani i nie otrzymujemy nic w zamian” (23.M.PL.M100+) – „Słabe dzieciństwo, dużo steru, fobie i lęki, odmienność, duża wrażliwość, dużo przeżyć, a w końcu myśli samobójcze i uczucie pustki i tak od 3 lat” (17.M.PL.M100+) – „Moje marzenia zmiądzłyła diagnoza choroby, przez którą nie mogę podjąć mojej wymarzonej pracy, sięgnięcie po narkotyki w celu naprawienia mojej depresji tylko pogorszyło sprawę” (19.M.US.M50) – „Po tym jak nie udało mi się wszystko co próbowałam osiągnąć? Może po tym jak wszyscy mnie zostawili? Albo może urodziłam się doomerem? Dla niektórych zaczęło się to tak wcześniej, zbyt wcześniej” (22.K.CA.M100+)

* pisownia oryginalna, tłumaczenie własne.

Uwaga: w nawiasach umieszczono oznaczenie badanego według wzoru a.b.c.d, gdzie: a – wiek; b – płeć; c – narodowość: ME – Meksyk, GE – Niemcy, AUS – Australia, SWE – Szwecja, US – Stany Zjednoczone, BLG – Belgia, FIN – Finlandia, PL – Polska, CA – Kanada; d – miejsce zamieszkania: M100+ – miasto powyżej 100 tys. mieszkańców, M50-100 – miasto powyżej 50 tys. mieszkańców do 100 tys. mieszkańców, M50 – miasto do 50 tys. mieszkańców, W – wieś.

Źródło: opracowanie własne.

Przyczyny tego przygnębienia mogą być również natury filozoficznej. W pewnym momencie swojego życia badani doszli do wniosku, że życie jest bezcelowe i poddali się temu faktowi. Przeszli kryzys egzystencjalny, czego efektem jest właśnie przyjęcie postawy doomera.

Niektórzy badani doznali straty na tyle dotkliwej, że wpłynęła ona na ich pesymistyczne podejście do życia. Strata mogła dotyczyć osób (śmierć rodziców, utrata przyjaciół) lub pracy. Z tym wątkiem łączy się kolejny, dotyczący ogólnie rodziny – jest nim trudna sytuacja finansowa, brak jednego z rodziców lub doznawanie przemocy ze strony opiekuna.

Ostatnim wytypowanym wątkiem jest zdrowie psychiczne. Przyjęcie tożsamości doomera dla badanych jest efektem ich walki o zdrowie psychiczne, sposobem na poradzenie sobie z myślami samobójczymi, a jednocześnie możliwość nazwania i dookreślenia tego, co czują i jak się czują. Na ten stan duży wpływ miały niepowodzenia życiowe, które często sprawiały, że wyjście z obecnego stanu było

prawie niemożliwe. Wejście w rolę doomera może być dla nich formą zrozumienia tego, co ich w życiu spotkało.

Ostatnie pytanie kwestionariusza miało na celu wyodrębnienie cech wspólnych wszystkich badanych. Spośród odpowiedzi wyeliminowano te, które zawierały zdania lub metaforę. Pozostawiono tylko te, w których użyto trzech słów (53 odpowiedzi). Najczęściej powtarzające się słowa zestawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Rozkład procentowy najczęściej wymienianych słów służących do opisu doomera

Słowo określające doomera (PL/EN)	Liczba wypowiedzi	Procent
Beznadzieja / <i>Hopeless</i>	16	29,63
Depresja / <i>Depression</i>	15	27,78
Smutek / <i>Sad</i>	14	25,93
Samotność / <i>Loneliness</i>	13	24,08
Nihilizm / <i>Nihilism</i>	8	14,82
Pesymista / <i>Pessimist</i>	6	11,12
Melancholijny / <i>Melancholic</i>	4	7,41
Odosobniony / <i>Isolated</i>	3	5,56
Cierpienie / <i>Suffering</i>	3	5,56
Nostalgiczny / <i>Nostalgic</i>	3	5,56
Apatyczny / <i>Apathetic</i>	3	5,56
Uzależnienie / <i>Addiction</i>	3	5,56
Bezsensowny / <i>Meaningless</i>	3	5,56
Skazany na zgubę / <i>Doomed</i>	3	5,56
Zmęczony / <i>Tired</i>	3	5,56

Źródło: opracowanie własne.

Do opisu doomera badani najczęściej stosowali cztery słowa: beznadzieja, depresja, smutek i samotność. Wydaje się, że jest to dość znaczący wynik, biorąc pod uwagę fakt, że badani pochodzili z różnych części świata, wywodzili się z różnych kultur, byli w różnym wieku i prawdopodobnie większość z nich się nie znała. Ponadto za uniwersalne elementy przyjętej przez badanych tożsamości doomera można uznać: poczucie braku nadziei, trudną sytuację psychologiczną oraz smutek i poczucie osamotnienia.

DYSKUSJA

Doomerzy poprzez interakcje ze sobą – pisząc do siebie w mediach społecznościowych lub opowiadając swoje przeżycia za pomocą komentarzy pod filmami – modyfikują i przekazują elementy narracji, które następnie mogą być współdzielone przez wszystkich utożsamiających się z doomerem. Jednocześnie w każdej z tych historii znajdują się elementy wyjątkowe, szczególne dla danej osoby. Mogą one dotyczyć sposobu pojmowania tego, co to znaczy być doomerem (wiara w świat, który jest zagrażający i nieprzychylny; życie, które nie jest warte przeżycia; społeczeństwo, które jest nieczułe i złe). W opowieściach badanych pojawiły się różne fakty, które wskazali jako istotne w procesie tworzenia się ich tożsamości. Z reguły były to wydarzenia trudne i przykre: śmierć rodziców, prześladowania w dzieciństwie, trudna sytuacja rodzinna, utrata przyjaciół, utrata pracy. Dla wielu badanych bycie doomerem to sposób na wyrażenie swojego światopoglądu. Filozoficzny aspekt jest widoczny również w genezie tej tożsamości, np. nagle zdanie sobie sprawy z tego, że nic nie ma sensu, rzeczy nie istnieją po coś konkretnego, a świat, który jest okrutny, nie daje odpowiedzi na pytania o sens.

Tożsamość doomera jest też wynikiem życia w świecie, w którym każdy jest ze sobą połączony, a połączenia, które ludzie nawiązują, wywierają różne naciski; dodatkowo powstają obrazy ról, które można przyjąć lub trzeba spełnić. Taką możliwość daje doomerom sposobność współdzielenia obaw o świat, w którym żyją, jednocześnie dając im poczucie bycia częścią większej wspólnoty poprzez wspólne elementy w budowanych narracjach. Tymi elementami są poczucie beznadziei, depresja, smutek, samotność i nihilizm.

Większość badanych stanowiły osoby młode, na etapie ery narracyjnej. W przypadku takiego kształtowania się historii życia jest to alarmujące. Jak wspomniano wcześniej, na ten okres życia, w którym mieści się większość badanych, przypada najwięcej faktów biograficznych, które później stanowią zręby kształtowanej historii życia. Doomer to osoba, która najczęściej miała trudne dzieciństwo, mierzy się z problemami natury psychicznej i nie widzi perspektyw na pełne, udane życie. Jeśli utrzyma się kształtowanie takiej historii życia, to można założyć, że w przyszłości doomerzy mogą mierzyć się z wieloma problemami dotyczącymi satysfakcji z przeżywanego życia.

Podobne zależności, występujące między identyfikowaniem się z daną kulturą a funkcjonowaniem psychicznym, zaobserwowano także w innych badaniach. Robert Young ze współpracownikami (Young, Sproeber, Groschwitz, Preiss, Plener, 2014) badali adolescentów identyfikujących się z alternatywnymi subkulturami (punk, goth, emo). Wykazali, że ci nastolatkiwie samookaleczali się częściej niż ich rówieśnicy, którzy nie utożsamiali się z tymi subkulturami. Zapytani o to, dlaczego to robią, odpowiadali, że chcą być częścią grupy (por. Baker, Fortune, 2008). Być może fenomen doomera ma podobny wpływ na badanych – odczuwane emocje

i zachowania są wzmacniane przez chęć bycia częścią społeczności, czego sami badani może nie są do końca świadomi lub nie chcą tego przyznać. O podobnej zależności pisał P.D. McAdams. Wydaje się, że te alternatywne subkultury mają wiele cech wspólnych z doomerem, o czym zresztą napisała jedna z osób badanych.

Z wielu odpowiedzi badanych osób wyłania się obraz ludzi cierpiących z powodu różnych problemów związanych z dobrostanem psychicznym, jak: depresja, beznadzieja, wypalenie, poczucie bycia w sytuacji bez wyjścia, opuszczenie, utrata ważnych osób. Liczne badania (np. Baiden, Stewart, Fallon, 2018; Gandhi i in., 2019; por. Lenkiewicz, Racicka, Bryńska, 2017) wskazują na wpływ tych czynników na zdrowie psychiczne człowieka. Na ile poczucie bycia częścią społeczności o podobnych problemach działa terapeutycznie, a na ile wzmacnia wtórnie wymienione objawy, to pozostaje kwestią do rozstrzygnięcia w toku dalszych badań. Innym ważnym w tej zależności czynnikiem jest sposób korzystania z mediów społecznościowych. Z badań Philippe Verduyna i współpracowników (Verduyn, Ybarra, Résibois, Jonides, Kross, 2017) wynika, że pasywne przeglądanie mediów społecznościowych koreluje z obniżonym dobrostanem, które spowodowane jest porównywaniem siebie z innymi użytkownikami. Relację tę badał również zespół Kaitlynn Burnell (Burnell, George, Vollet, Ehrenreich, Underwood, 2019), który zaobserwował, że bierne korzystanie z mediów społecznościowych współwystępuje z dokonywaniem częstych porównań, które z kolei związane są z tzw. FoMO (*fear of missing out*), czyli strachem przed przeoczeniem jakiejś ważnej informacji dotyczącej obserwowanych użytkowników czy też wydarzeń społecznych (por. Classen, Wood, Davies, 2020). Czynniki te stanowiły predyktor wystąpienia symptomów depresji, spadku samooceny oraz subiektywnego poczucia własnej atrakcyjności fizycznej i społecznej. Przesłanki o podobnych stanach zaobserwowano w narracjach na temat doomerów.

Problematyczna pozostaje kwestia miejsca, w którym doomer został zaobserwowany, a także jego badanie. Przywołując ponownie konstatację W.M. Steijna (2014) o tym, że przestrzeń wirtualna jest miejscem dla tych samych procesów, które obserwujemy w świecie rzeczywistym, należy pamiętać, że ich charakter może odbiegać od przyjętej normy. Przykładowo przez możliwość zupełnej kontroli tego, jak chcemy wyglądać, w świecie wirtualnym istnieje pokusa przedstawienia siebie w sposób nieprawdziwy – jako sztucznej reprezentacji osoby, co zostało przez badaczy określone jako *Facebook-self* (Gil-Or i in., 2015). Nie jest – jak podkreślają autorzy – czymś nowym to, że ludzie tworzą pewne fałszywe wersje czy wyobrażenia siebie, natomiast przestrzeń internetowa zdecydowanie to umożliwia w dużo większej skali. Sposób prezentowania siebie w mediach społecznościowych przez ich użytkowników jest legitymowany lub potępiany w zależności od dyskursu, który panuje w danej grupie (Mascheroni, Vincent, Jimenez, 2015). Jest to o tyle ważne, o ile dla osoby identyfikującej się jako doomer istotne jest bycie nadal akceptowanym przez resztę doomerów. Jednocześnie przyjęcie tożsamości doomerskiej może być formą prezentowania swojego *Facebook-self*.

Kwestią sporną może być uznanie pisemnych odpowiedzi jako narracji. Ten sposób uzyskiwania danych narracyjnych sprawia, że dostęp do osób badanych jest łatwiejszy i opracowanie tekstu nie jest tak czasochłonne (nie ma potrzeby sporządzania transkrypcji). Problematyczne może być pozyskanie odpowiedzi odpowiednio złożonych i pełnych. Z jednej strony przeprowadzanie wywiadu osobiście buduje specyficzną atmosferę, która może wpływać na ilość i jakość uzyskanych danych (por. Stemplewska-Żakowicz, 2008), z drugiej zaś może niwelować wpływ percepcji badacza, jego obrazu w oczach badanego (Mussen, Scodel, 1955, za: Stemplewska-Żakowicz, 2008).

Informacje pochodzące od badanych osób pochodzących z różnych kultur mogą prowadzić do ciekawych wniosków, ale istnieje ryzyko pominięcia istotnych danych, które badany chciał przekazać, w trakcie tłumaczenia jego wypowiedzi na inny język czy to przez autora badania (aby ujednoczyć język tekstu), czy to przez samego badanego (jego poziom opanowania języka obcego może być niewystarczający, aby w pełni oddać to, co chciał przekazać).

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Baiden, P., Stewart, L.S., Fallon, B. (2018). Rola negatywnych doświadczeń w dzieciństwie jako uwarunkowań samookaleczeń bez intencji samobójczych wśród dzieci i młodzieży. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 17(3), 103–137.
- Baker, D., Fortune, S. (2008). Understanding self-harm and suicide websites: A qualitative interview study of young adult website users. *Crisis. The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, 29(3), 118–122. DOI: <https://doi.org/10.1027/0227-5910.29.3.118>
- Baszczak, B. (2011). Tożsamość człowieka a pojęcie narracji. *Analiza i Egzystencja*, 14, 123–140.
- Boroch, R. (2019). Memetyka – tożsamość naukowa dyscypliny. *Teksty z ulicy. Zeszyt memetyczny*, 20, 99–125. DOI: <https://doi.org/10.31261/tzu.2019.20.05>
- Burnell, K., George, M.J., Vollet, J.W., Ehrenreich, S.E., Underwood, M.K. (2019). Passive social networking site use and well-being: The mediating roles of social comparison and the fear of missing out. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 13(3), artykuł 5. DOI: <https://doi.org/10.5817/CP2019-3-5>
- Classen, B., Wood, J.K., Davies, P. (2020). Social network sites, fear of missing out, and psychosocial correlates. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 14(3), artykuł 4. DOI: <https://doi.org/10.5817/CP2020-3-4>
- Davidson, P. (2012). The language of internet memes. W: M. Mandiberg (ed.), *The Social Media Reader* (s. 120–134). New York: New York University Press.
- Dawkins, R. (2007). *Samolubny gen*. Poznań: Prószyński i S-ka.
- Dryll, M.E. (2008). Narracje o duszach opiekuńczych. W: B. Janusz, K. Gdowska, B. de Barbaro (red.), *Narracja. Teoria i praktyka* (s. 425–441). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Erikson, E.H. (2014). *Tożsamość a cykl życia*. Poznań: Zysk i S-ka.
- Gandhi, A., Luyckx, K., Molenberghs, G., Baetens, I., Goossens, L., Maitra, S., Claes, L. (2019). Maternal and peer attachment, identity formation, and non-suicidal self-injury: A longitudinal mediation study. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 13, artykuł 7. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13034-019-0267-2>

- Gil-Or, O., Levi-Belz, Y., Turel, O. (2015). The “Facebook-self”: Characteristics and psychological predictors of false self-presentation on Facebook. *Frontiers in Psychology*, 6, artykuł 99.
DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00099>
- Gliniecka, M. (2017). Profil na facebooku – awatar, wirtualna maska czy obraz siebie? O konstruowaniu tożsamości internetowej. *Zarządzanie Mediami*, 5(2), 89–103.
DOI: <https://doi.org/10.4467/23540214ZM.17.007.7296>
- Jespersen, K., Kroger, J., Martinussen, M. (2013). Identity status and ego development: A meta-analysis. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 13, 228–241.
DOI: <https://doi.org/10.1080/15283488.2013.799433>
- Kruchowska, E. (2010). Metoda wielostopniowej analizy i interpretacji hermeneutycznej materiału empirycznego. W: M. Straś-Romanowska, B. Bartosz, M. Żurko (red.), *Badania narracyjne w psychologii*. Warszawa: Eneteia.
- Lenkiewicz, K., Racicka, E., Bryńska, A. (2017). Samouszkodzenia – miejsce w klasyfikacjach zaburzeń psychicznych, czynniki ryzyka i mechanizmy kształtujące. Przegląd badań. *Psychiatria Polska*, 51(2), 323–334. **DOI: <https://doi.org/10.12740/PP/62655>**
- Luyckx, K., Soenens, B., Berzonsky, D.M., Smits, I., Goossens, L., Vansteenkiste, M. (2007). Information-oriented identity processing, identity consolidation, and well-being: The moderating role of autonomy, self-reflection, and self-rumination. *Personality and Individual Differences*, 43, 1099–1111. **DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.03.003>**
- Marcia, E.J. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551–558. **DOI: <https://doi.org/10.1037/h0023281>**
- Marcia, E.J. (1980). Identity in Adolescent. W: J. Adelson (ed.), *Handbook of Adolescent Psychology* (s. 109–137). New York: Wiley.
- Marcia, E.J. (2002). Identity and Psychosocial Development in Adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 2(1), 7–28.
DOI: https://doi.org/10.1207/S1532706XID0201_02
- Mascheroni, G., Vincent, J., Jimenez, E. (2015). “Girls are addicted to likes so they post semi-naked selfies”: Peer mediation, normativity and the construction of identity online. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 9(1), artykuł 5.
DOI: <https://doi.org/10.5817/CP2015-1-5>
- McAdams, P.D. (1995). What Do We Know When We Know a Person? *Journal of Personality*, 63(3), 365–396. **DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1995.tb00500.x>**
- McAdams, P.D. (1996). Personality, Modernity, and the Storied Self: A Contemporary Framework for Studying Persons. *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, 7(4), 295–321. **DOI: https://doi.org/10.1207/s15327965pli0704_1**
- McAdams, P.D. (2001). The Psychology of Life Stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100–122.
DOI: <https://doi.org/10.1037/1089-2680.5.2.100>
- McAdams, P.D., McLean, C.K. (2013). Narrative Identity. *Current Directions in Psychological Science*, 22(3), 233–238. **DOI: <https://doi.org/10.1177/0963721413475622>**
- Ogonowska, A. (2018a). Cyberpsychologia. Nowe perspektywy badania mediów i ich użytkowników. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia De Cultura*, 10(4), 5–18.
DOI: <https://doi.org/10.24917/20837275.10.4.1>
- Ogonowska, A. (2018b). Edukacja medialna w kontekście cyberpsychologii: nowe perspektywy badania mediów i ich użytkowników we współczesnej cywilizacji medialnej. *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej*, 23, 93–109. **DOI: <https://doi.org/10.14746/ikps.2018.23.05>**
- O’Keefe, S.G., Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Council on Communications and media Pediatrics*, 127(4), 800–804.
DOI: <https://doi.org/10.1542/peds.2011-0054>

- Oleś, P. (2008). Autonarracyjna aktywność człowieka. W: B. Janusz, K. Gdowska, B. de Barbaro (red.), *Narracja. Teoria i praktyka* (s. 37–52). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Oleś, P. (2013). *Wprowadzenie do psychologii osobowości*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Pantic, I., Damjanovic, A., Todorovic, J., Topalovic, D., Bojovic-Jovic, D., Ristic, S., Pantic, S. (2012). Association between online social networking and depression in high school students: behavioral physiology viewpoint. *Psychiatria Danubina*, 24(1), 90–93.
- Pikul, M., Tokarz, A. (2011). Narracje osób zaangażowanych w hippikę Próba określenia funkcji aktywności hippicznych. W: E. Dryll, A. Cierpka (red.), *Psychologia narracyjna. Tożsamość, dialogowość, pogranicza* (s. 253–263). Warszawa: Eneteia.
- Steijn, W.M. (2014). A developmental perspective regarding the behaviour of adolescents, young adults, and adults on social network sites. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8(2), artykuł 5. DOI: <https://doi.org/10.5817/CP2014-2-5>
- Stemplewska-Żakowicz, K. (2002). Koncepcje narracyjnej tożsamości. Od historii życia do dialogowego „ja”. W: J. Trzebiński (red.), *Narracja jako sposób rozumienia świata* (s. 82–113). Gdańsk: GWP.
- Stemplewska-Żakowicz, K. (2008). Obiektywność i inne metodologiczne cnoty z perspektywy postmodernistycznej wrażliwości badawczej. W: B. Janusz, K. Gdowska, B. de Barbaro (red.), *Narracja. Teoria i praktyka* (s. 75–103). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Straś-Romanowska, M. (2010). Psychologia wobec małych i wielkich narracji. W: M. Straś-Romanowska, B. Bartosz, M. Żurko (red.), *Psychologia małych i wielkich narracji* (s. 21–40). Warszawa: Eneteia.
- Thomas, A. (2000). Textual constructions of children's online identities. *CyberPsychology & Behavior*, 3(4), 665–672. DOI: <https://doi.org/10.1089/109493100420250>
- Trusewicz-Pasikowska, M. (2018). Tożsamość wirtualna – droga do wyzwolenia czy zniewolenia? W: A. Kampka, K. Masłowska, A. Pawłowska (red.), *Co nas wyzwala, co nas zniewala? Młodzi o wolności* (s. 171–185). Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Trzebiński, J. (2002). Autonarracje nadają kształt życia człowieka. W: J. Trzebiński (red.), *Narracja jako sposób rozumienia świata* (s. 43–80). Gdańsk: GWP.
- Trzebiński, J. (2008). Problematyka narracji we współczesnej psychologii. W: B. Janusz, K. Gdowska, B. de Barbaro (red.), *Narracja. Teoria i praktyka* (s. 9–17). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Verduyn, P., Ybarra, O., Réisibois, M., Jonides, J., Kross, E. (2017). Do Social Network Sites Enhance or Undermine Subjective Well-Being? A Critical Review. *Social Issues and Policy Review*, 11(1), 274–302. DOI: <https://doi.org/10.1111/sipr.12033>
- Young, R., Sproeber, N., Groschwitz, C.R., Preiss, M., Plener, L.P. (2014). Why alternative teenagers self-harm: Exploring the link between non-suicidal self-injury, attempted suicide and adolescent identity. *BMC Psychiatry*, 14, 137. DOI: <https://doi.org/10.1186/1471-244X-14-137>
- Żurko, M. (2008). Wybrane metody analizy i interpretacji narracji autobiograficznej w ujęciu hermeneutycznym. W: B. Janusz, K. Gdowska, B. de Barbaro (red.), *Narracja. Teoria i praktyka* (s. 37–52). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

NETOGRAFIA

- Brown, N.E. (2013). *Meme Origins: Where 'That Feeling When...' Got Its' Start*. Pobrane z: www.bustle.com/articles/6152-meme-origins-where-that-feeling-when-got-its-start (dostęp: 3.09.2021).
- Finkelstein, R. (2008). *A memetics compendium*. Pobrane z: <https://robotictechnologyinc.com/images/upload/file/Memetics%20Compendium%205%20February%2009.pdf> (dostęp: 3.09.2021).

ABSTRACT

The aim of the article is to present results of qualitative study regarding narratives of people that build identity based on Internet meme, in this case doomer meme. The theoretical framework for the presented study is based on concepts of narrative psychology, mainly the concept of narrative identity by Dan P. McAdams. According to this concept, a person's identity is constructed through narratives that relate to his/her life, therefore, in order to discover what a person is like, one needs to know the stories he/she tells about himself/herself. In the presented study, participated 82 people aged 14–31 ($M = 19$; $SD = 3.71$). Most of the respondents were from Poland (26.58%) and the United States (24%). A questionnaire composed of open questions was used for the study, so the gathered data could be of narrative nature. The analysis of the acquired data was based on the principles of hermeneutic method proposed by Magdalena Żurko and the method of hermeneutic analysis by Ewa Kruchowska. The results shows that a person identifying himself/herself with a doomer is a person with a pessimistic view on the modern world, people and life in general. In life stories of respondents, there were critical moments that made them uphold such identity, e.g. loss of a close relative or major life setbacks.

Keywords: narrative identity; meme; narratives; qualitative study; narrative psychology